

també 'cova fonda habitable, si bé estreta'], 'albelló, claveguera' [S. xv, etc.], DCEC 1, 646a18-27 (i DECH).

El significat o aplicació del mot varia localment, car també pot consistir en el pas d'una sèquia per sota d'un barranc, o en el d'un barranc, o altre corrent d'aigua no irrigador, per sota d'una sèquia; i en algun lloc coincideix i fins s'ha confós amb el *sistar* (i els seus sinònims o quasi-sinònims, *almenara*, *partidor*, etc.), lloc on es distribueix (sovint en un edicle adequat d'obra i metall) l'aigua d'una sèquia o canal en diversos braços i sèquies menors; però aquesta és ja una acc. molt localitzada, i sentida com a impròpia a quasi tot el país;¹ la idea bàsica i constant és pertot la del pas subterrani; que, en el cas freqüentíssim de la construcció en síf, té caràcter estrictament tubular.²

Per això mateix ja apareix com a inadmissible la idea de fer-ho venir del cultisme hellènic *cànon* ('regla, norma'), per més que aquest no fos estrany al mossàrab.³ El mot és, doncs, al capdavant el mateix castellà esmentat, que s'estén fins a l'aragonès-castellà dels xurros, com a nom de tota mena de conductes.⁴

Hi ha un compost que confirma fortament aquesta etimologia, *calipont*, a Sumacàrcer *kalipónt* 'pont per on passa un barranc per damunt d'una sèquia' (o sigui damunt del cano): hi ha diversos *caliponts* molt coneguts, antics, i amb vell nom propi individual, al llarg del terme (a la *Cova del Balde*, etc.) i, en una variant amb *g*, el mot s'havia usat des d'antic a Xàtiva;⁵ i en altres pobles s'ha alterat un poc més, en *gallipont*, en part conservat en la toponímia, nom de sengles partides en el NO. de l'Horta, a Benaguasil i a la Pobra de Vallbona (1962); *gallipuéen* o *gallipiente* entre els xurros: *Pantano de Gallipuéen* entre Alcorisa i Berge (p. j. de Castellot), «se ha escavado un canal profundo y levantado sobre los barrancos *gallipientes* para conducir las aguas con seguridad» publicà Madoz, *Dicc.*, parlant de Bocairant (p. 368a). Això és, doncs, clarament un compost resultant d'una construcció de genitiu *CANNI PONTEM 'el pont d'un cano', que confirma irrefutablement l'existència de l'hipotètic *CAN- NUM des de l'hispano-llatí dels temps visigòtics (abans que el genitiu caigués en definitiva desuetud): l'evolució fonètica *canipont, -nipuent, amb la normal dissimilació en *calipont*, -lipuent, enterament fidel a la norma.

Seguretat addicional ens donen encara el fet que, entre els xurros del Millars, el cano s'anomeni *caño*;⁶ i interessa que el mot reaparegui a l'extrem oposat del nostre domini, *cano* a l'Alta Ribagorça, allí «conducción subterránea de aguas potables».⁷ L'antic diminutiu *canet* (que noto a Sollana, Sueca, Algemesí i Cullera-Corbera) ha perdut en part aquest valor, i substituït l'ús corrent de *cano*, o bé distribuïnt-s'hi en usos diferents;⁸ *canero* 'el qui cura del cano, vigilant-li el pas de les aigües i desbrossant-lo' Algemesí, etc.⁹

Com a homònim i d'ètimon semblant un rossell. *canyo, per una espècie de pastís: «Quatre boles de picolat / me'ls-o vai empassar tot en fent la grimaca: / pels allotjar tot just si me restava plaça: / tala-

ment eri enfiat! --- / en xint de l'endret, la tia m'esperava, / i, com si la fam m'enllardava, / m'ha ficat din la potxa, al moment de partí, / sis canyos per passa-camí» (*Catalanades*, pp. 69 i 250); però això en el Rosselló sembla fer suposar un antic diminutiu *cànyols, sense gaire més base, si bé el riuet *Cànyoles* que baixa de cap a Ontinyent sembla també postular un *CANNULAS o CANNULOS (ací sí, però, que la base *kainun* «fourneau», heheno-mossàrab, de la nota 3, fóra més digna d'atenció). I cf. *Canyola* NL al Vallespir.

¹ Com a localitats extremes de l'àrea del mot, el tinc anotat pel Nord fins a Morvedre i Petrés, per l'Oest fins als Serrans de Val., pel Sud fins a Càrcer, Antella, Alginet, Alberic, Castelló de la R., i diversos pobles de l'Horta de Gandia: Miramar, Potries, etc. — ² «El Canal subterràneo o *cano* de Algemesí», Cavanilles, *Obs.* 1, 194, amb descripció ben explícita d'un síf de sèquia *ibid.*, p. 201. «En diuen la Sèquia del Cano perquè passa per davall del riu d'Albaida», a Castelló de la Ribera; allà on separa el terme de Castelló del de Senyera, a la pregunta meua «què vol dir *cano*?» la resposta fou «és perquè passa per un túnel baix del riu Albaida» (1962). En termes semblants s'expressaren a Mislalata i a Xirivella: el braç del Rajolar i la Sèquia de Xirivella tenen *káno* per passar davall del camí de València. Dins el terme de la capital, nota de Giner i March (1962) sobre el *cano* del Camí d'en Corts, entre les sèquies del Vall i del Ribàs. A Carcaixent diuen *cubella* per a la mateixa cosa, a Fortaleny i a Riola *androna*, però per explicar-me aquests termes merament municipals, se servien del valencià comú *cano*. A Potries hi ha un cano on es fa repartició d'aigües però hi descriuen síf: «l'aigua s'escabussa i torna a pujar». A Alginet es dona el cas d'un cano llarg que passa seguit per davall de tres barrancs consecutius, a fi de disminuir el perill que s'ambóse. — ³ Deixant a part les accs. jurídiques, ve d'ací *kainún* «fourneau, poêle (sur lequel on fait la cuisine)», *caynún* «hogar, lugar del fuego» (*PAlc*); Dozy, *Suppl.*, s. v. La més etimològica *kānún* es documenta també en el nostre *RMa.*, i s'ha de postular, així mateix, en l'àrab granadí, tenint en compte el derivat *quenunia*. I així una accentuació *kānun* (discrepant de la *PAlc*.) fóra possible vulgarment en hispano-àrab. Es podria partir llavors sigui de la idea de 'focus d'on irradien sèquies', sigui de la de 'norma distribuïdora'. Però aixeixes variants de sentit i forma són una mera suposició; i no sols això és un procés semàntic més rebuscat, sinó que està contradit per l'ús propi i estès, en la consciència de la vella tradició valenciana. — ⁴ A Llíria, ja prop de la frontera lingüística, hi ha els *Canyos de Sant Vicent*, establiment de banys o aigües vora l'ermita d'aquest nom. En alguns altres llocs, *canyo* té sentits més arrelats en la terra (i en comarques menys obertes a la penetració). A Albocàsser vol dir 'barranquet' («a la Coma hi ha uns *káyo*s que tiren al Barranc Fondo»), a Barxeta vol dir 'albelló,